

Välbefinnande hos barn, elever och studerande

- Rundabordssamtal om den svenskspråkiga utbildningen

Enheten för svenskspråkig verksamhet vid Utbildningsstyrelsen ordnar en serie med totalt fyra rundabordssamtal åren 2024–2025. Våra tre teman för rundabordssamtalen är språkmedveten undervisning, välbefinnande hos barn, elever och studerande samt främjande av inlärningsfärdigheter och goda inlärningsresultat. Syftet är att skapa rum för dialog mellan utbildningsanordnare och ledare inom den svenskspråkiga utbildningen, forskare och andra sakkunniga kring forskningsresultat, fakta och goda modeller.

Det tredje samtalet arrangerades **tisdagen den 14 januari 2025**. Temat för rundabordssamtalet var välbefinnandet hos barn, elever och studerande. I samtalet deltog representanter för Helsingfors universitet, Åbo Akademi, Nationella centret för utbildningsutvärdering, kommunernas bildningsdirektörer och utbildningsadministratörer samt Folkhälsans förbund. Vi diskuterade hur vi systematiskt kan främja välbefinnande genom att utveckla och upprätthålla en verksamhetskultur som stärker det förebyggande arbetet och därigenom lärandet.

I samtalet utgick vi bland annat från följande frågeställningar:

- Bedriver vi sådan forskning som praktiken behöver?
- Hur kan vi främja välbefinnandet genom att stärka det förebyggande arbetet i skolan?
- Hurdant samband finns det mellan välbefinnande och lärande?
- Vilka är utmaningarna med ett systematiskt arbete för att stärka välbefinnandet och samhörigheten?

Välbefinnande är en fråga om verksamhetskultur och en av de centrala utgångspunkterna inom utbildningssektorn både på grupp- och individnivå (elever, studerande, lärare och personal). Samtidigt pågår det på samhällsnivå, både internationellt och nationellt, en diskussion om befolkningens välbefinnande och allmänna trender som även påverkar utbildningssektorn.

I samtalet kom bland annat följande fram:

- Behovet av en allmän relationskompetens som är kulturöverskridande både bland lärare, personal, elever och studerande. Det är viktigt att alla får lära sig mera om exempelvis hur vi bemöter varandra. Större fokus på allmän relationskompetens viktigt inom lärarutbildningen, för att kommande lärare ska ha tillräckliga verktyg för att hantera allt från gruppdynamik till vårdnadshavare.
- Relationskompetensen kräver också språkmedvetenhet. Det här omfattar bland annat en känsla för vad vi kan och bör tala om, men också att förstå varandra utan ord och med hjälp av kroppsspråk. Här finns en tydlig koppling till de andra samtalen inom samtalsserien.
- En fungerande verksamhetskultur skapar trygghet för personalen och ger en gemensam uppfattning om regler. Betydelsen av ett tydligt pedagogiskt ledarskap ökar samtidigt som intresset för att ta sig an förmansuppgifter minskar. Orsakerna är dels osäkerheten i förväntningar och att en tydlighet saknas.

- Vad förväntas av en rektor och vad gör en rektor idag ur välbefinnandeperspektiv? Hur får man stöd i lagen och läroplansgrunderna? Det är ett långt steg mellan läroplansgrunder och lagstiftning och det praktiska arbetet i skolorna. Vi behöver konkreta verktyg, eftersom vi annars rör oss endast på ett abstrakt plan och det är svårt att komma vidare. Hur kan man omvandla ramarna till en mera konkret bild av vad som är skolans ansvar, rektorns ansvar och de enskilda lärarnas ansvar?
- Betydelsen av verksamhetskulturen och ett systematiskt välbefinnandearbete. Målet är en verksamhetskultur där man både kan må bra och lära sig bra.
- Det är en skillnad mellan främjande arbete och förebyggande arbete. Främjande arbete handlar om vad vi vill förstärka och ha mera av för att alla ska må bra, medan förebyggande arbete är att undanröja hinder som kommer i vägen för välbefinnandet. Målet med ett främjande arbete är att skapa en positiv, hälsosam och trygg miljö för elever/studerande och personal. Det främjande arbetet ska pågå hela tiden, utan någon särskild anledning. Fokus bör ligga på att upprätthålla välbefinnandet över tid och inte endast på vilka åtgärder som bör vidtas vid utmaningar.
- I nuläget fördelas ansvaret inom utbildningssektorn mellan många olika myndigheter och många olika planer ska finnas till grund för verksamheten. Trots att det på den teoretiska nivån kan vara ett fungerande system så är det betydligt svårare på den praktiska nivån. Det kan vara svårt att urskilja mera konkreta resultat utgående från implementering av forskningsresultat och goda modeller.
- Det arbete som görs för barnen inom småbarnspedagogiken ligger som grund för det fortsatta välbefinnandet. I ett senare skede har problematiken ofta redan manifesterats och det är svårare att ta tag i problemen.
- Alla kan vara nyckelpersoner för ett barn eller en ung människa. I en relationsbaserad skola kan vilken vuxen människa som helst vara nyckelperson för ett barn eller en unga.
- Vilken är den pedagogiska personalens roll inom välbefinnandeproblematiken och finns det ett behov av att omvärdera arbetsfördelningen mellan de olika yrkesgrupperna? Exempelvis studiehandledarnas betydelse för välbefinnandet kan vara stor, eftersom deras roll kan möjliggöra en annan typ av diskussioner med de studerande. Det samma kan gälla annan personal som vaktmästare och kökspersonal etc. Den pedagogiska personalens roll i att fånga upp, stödja och visa medmänsklighet och att de bryr sig är en viktig del av helheten i samarbete med andra professionella som psykologer och kuratorer.
- Lärarnas ork och välbefinnande är en utgångspunkt – lärarna kan inte hjälpa andra om de inte tar hand om sig själva. Lärarna bör också vara trygga i sitt läroämne och sin undervisning för att kunna bemöta eleverna utanför undervisningen. Lärarnas autonomi är fortfarande stark i Finland, men det finns samtidigt ett stort behov av tydliga instruktioner och stöd samt av strukturer som stöder samarbete.
- I dagens läge behövs en snabb uppföljning på grupp- och individnivå (klassrum och skolnivå) som genast ger en bild av situationen så att man hinner vidta åtgärder med samma grupp. Exempelvis Hälsa i skolan rapporterna publiceras efter en relativt lång tid och eleverna har redan hunnit gå vidare till en annan skola eller utbildning.
- Det finns mera forskning och verktyg på finska som inte når den svenska marknaden.
- Resultaten från forskning kring mångprofessionellt samarbete visar på en brokig uppfattning hos de olika yrkesgrupperna när det gäller utmaningarna med samarbetet och yrkesgrupperna ställs ofta mot varandra. Samarbetet påverkas också av tystnadsplikten.
- Könsaspekten och hur den inverkar på lärandet har haft stort fokus från 2010 och framåt i hela västvärlden och märks också inom välbefinnandeområdet. Hur får vi med hen-perspektivet i diskussionen om flickor och pojkar?